

2007-12-10

Dnr 73-2007:3594

Redovisning av Uppdrag till Statens skolverk angående mål i årskurs 3

Dnr U2007/7471/S

Sammanfattning

I denna rapport redovisas uppdrag U2007/7471/S. Uppdraget innebär att Skolverket ska förtydliga de föreslagna mål att uppnå i ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik för årskurs tre i grundskolan som Skolverket redovisade för regeringen den 10 juni 2007. Reviderade målförslag redovisas i bilagor till rapporten.

Bakgrund

Den 30 november 2006 beslutade regeringen om att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta förslag till mål att uppnå för årskurs tre i ämnena svenska och matematik. I uppdraget ingick att ta fram nationella prov för nämnda ämnen för användande första gången våren 2009 samt att överväga om ämnet svenska som andraspråk skulle inkluderas i uppdraget som helhet. (U2006/8951/S)

Den 10 juni 2007 redovisade Skolverket förslag till mål att uppnå för årskurs tre för ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik. (Dnr 2006:3393)

Den 22 november 2007 fattade regeringen beslut om att ge Skolverket ett kompletterande uppdrag angående mål att uppnå för årskurs tre (U2007/7471/S). Uppdraget inkom till Skolverket den 27 november. Det kompletterande uppdraget innebär att Skolverket ska förtydliga de tidigare föreslagna målen.

Regeringen anger som skäl för beslutet att de tidigare föreslagna målen behöver förtydligas. Regeringen understryker vikten av att målen ska vara tydligt och distinkt utformade i syfte att kunna bidra till likvärdiga bedömningar.

Skolverket ska enligt uppdraget sträva efter en så god förankring som möjligt med relevanta aktörer på skolområdet.

Uppdraget ska redovisas till regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 14 december 2007.

Utredning

Det ursprungliga uppdragets krav på målen

Skolverket uppfattar att det ursprungliga uppdragets innehållsliga bestämmelser fortsatt gäller (U2006/8951/S). I detta uppdrag angavs att målen ska:

- ha fokus på läsförståelse och skrivkunnighet samt matematik,
- vara så tydligt och distinkt utformade att de bidrar till en likvärdig bedömning,
- vara möjliga att utforma nationella prov utifrån i syfte att utvärdera hur enskilda elever har uppnått målen,
- vara utformade så att de med begränsade anpassningar ska kunna kvarstå i en förändrad målstruktur.

I uppdraget angavs också att Skolverket under sitt arbete ska samråda med *Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan* (U2006:02).

Uppdragets genomförande

Skolverket har i sin beredning av ärendet utöver det kompletterande uppdraget utgått från de tidigare föreslagna målen, tidigare erhållet underlag från högskolor och universitet samt synpunkter och erfarenheter från tidigare referenser och referensgruppsmöten. Skolverket har trots de snäva tidsramarna strävat efter att fortsätta med sitt öppna arbetssätt.

Den förankring som varit möjlig att göra har skett dels genom att erbjuda de referenser som deltog i arbetet med de tidigare målförslagen möjlighet att under en mycket kort tid ge synpunkter på de bearbetade målen. Dels har den skett genom att målförslagen varit utlagda på Skolverkets webbsida under en veckas tid med möjlighet för lärare och andra att ge synpunkter. Inkomna synpunkter har påverkat målens slutliga utformning.

Målens utformning

De reviderade mål som Skolverket nu föreslår är starkt påverkade av det förslag som presenteras i utredningen *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28). Skolverket har tidigare tillstyrkt utredningens strukturförslag (Dnr 2007:02358) och bedömer att förslaget i allt väsentligt kan ses som vägledande för kommande läro- och kursplanestruktur. För att tillmötesgå det ursprungliga uppdragets krav på att de föreslagna målen med begränsade anpassningar ska kunna kvarstå i en förändrad målstruktur har Skolverket anpassat de nu föreslagna målen till denna. Dock finns väsentliga skillnader mellan de föreslagna målen och utredningens förslag.

I utredningens förslag finns inga mål som enbart gäller för årskurs tre. Målen avser ämnet som helhet och för årskurs tre anges ett *huvudsakligt innehåll* och *kunskapskrav*. Skolverkets uppdrag innebär att föreslå mål för årskurs tre varför utredningens strukturförslag inte är möjligt att tillämpa fullt ut. För att de föreslagna målen ska kunna möta en förändrad kursplanestruktur i linje med utredningens förslag måste målens första nivå flyttas upp och anpassas till *mål för undervisningen*. I målens andra nivå måste innehållsdelen och kunskapskravsdelen separeras och renodlas var för sig. Dessutom behöver förhållandet mellan *mål för undervisningen* och *huvudsakligt innehåll* definieras för att det ska vara möjligt att rekonstruera kunskapskraven. I målförslagen tillämpas målstrukturen något olika i matematik respektive svenska/svenska som andraspråk. Detta är betingat av ämnenas olika karaktär.

Skolverkets målförslag har en delvis oprövad målstruktur. Hur den kommer att förstås och tillämpas i verksamheten och vad det kan ge för effekter är därför svårt att förutsäga. Uppdragets korta tidsramar har inte möjliggjort några utprövningar i egentlig mening. Skolverket bedömer att det är helt nödvändigt att utarbeta ett kommenterande material till de föreslagna målen. Ett sådant material bör bland annat behandla målens relation till de befintliga kursplanerna i respektive ämne inklusive mål att uppnå för årskurs fem. Skolverket har påbörjat arbetet med ett sådant material.

Den största strukturförändringen som föreslås i utredningens betänkande är införandet av ett huvudsakligt innehåll i kursplanerna. I de kursplaneskisser som betänkandet presenterar beskrivs innehållet delvis genom exemplifieringar. I förslaget till mål har Skolverket använt sig av detta och gör innehållsliga exemplifieringar för att illustrera nivån på det kunnande eleverna ska ha utvecklat.

Skolverket har uppfattat att den huvudsakliga kritiken mot de i juni föreslagna målen handlar om att de är otydligt formulerade och inte kan förstås av föräldrar. Skolverket konstruerade inte i första hand de i juni föreslagna målen med föräldrar som huvudsaklig målgrupp. Skolverket har tidigare konstruerat kursplane- inklusive målförslag och betygskriterier för en yrkesprofession. Ansvaret för att till elever och föräldrar kommunicera vilka kunskaper eleverna ska utveckla ligger på lärare och skola.

Skolverket har i nu redovisade förslag strävat efter att använda ett enkelt språk och att i möjligaste mån undvika fackuttryck så att målen också ska uppfattas som tydli-

gare av föräldrar. De snäva tidsramarna har inte medgivit någon utprovning med representativa föräldragrupper. Det bör dock nämnas att ett flertal forskare reagerat på den språkliga utformningen av målen. De framför att målens nivå tenderar att upplevas lägre än vad den egentligen är. Tidigare nämnt kommenterande material bör enligt Skolverkets mening riktas till lärare och förhålla målen till yrkesadekvata begrepp och teorier.

Målens funktion i styrsystemet

De mål som finns i läroplanen och i kursplanerna är utbildningsmål, det vill säga mål för utbildningen som helhet respektive för ämnena som helhet. I läroplanen är målen mer övergripande och i kursplanerna beskrivs målen för ämnet mer preciserat. Läroplansmål och kursplanemål är intimt sammankopplade och ett ämne kan aldrig förstås skilt från läroplanens hela ambition.

Läroplanens och kursplanernas utbildningsmål är formulerade på ett sätt som förutsätter att läraren/arbetslaget/skolan lokalt planerar och anger vilket innehåll man ska arbeta med och hur man ska arbeta så att utbildningsmålen förverkligas. I detta arbete ingår att läraren anpassar undervisningen till de egna elevernas behov och kontinuerligt prövar elevernas kunskaper mot läroplanens och kursplanernas mål.

Mål att sträva mot beskriver den inriktning undervisningen ska ha när det gäller att utveckla elevernas kunskaper. Mål att sträva mot ska styra all planering av undervisning genom hela grundskolan. Mål att uppnå beskriver en miniminivå av kunskaper som eleverna ska utveckla under skoltiden. Mål att uppnå för skolår nio beskriver en lägsta nivå av kunskaper som skolan ansvarar för att eleverna får möjlighet att utveckla. De fungerar också som underlag för betyget Godkänt.

De mål att uppnå för årskurs tre som Skolverket fick i uppdrag att utarbeta i november 2006 och som redovisades i juni 2007 var just utbildningsmål. Det betyder att målen inte skulle kunna ersätta den lokala tolkning och planering som lärare/arbetslag/skolor ständigt behöver bedriva så att utbildningsmålen förverkligas. Skolverket tolkar det kompletterande uppdraget som att det möjliga tolkningsutrymmet ska minskas. En väsentlig förändring i tolkningsutrymme innebär att målens funktion förskjuts från att vara utbildningsmål till att mer bli undervisningsmål. I vilken mån detta inkräktar på lärares professionella handlingsutrymme finns det med all säkerhet olika uppfattningar kring. Skolverket har i sina bearbetade förslag strävat efter att ange vad eleverna ska kunna och på vilken nivå detta kunnande ska vara utan att inkräkta på lärares pedagogiska frihet vad gäller undervisningens genomförande. Skolverkets bedömning är att de föreslagna målen inte detaljstyr skolorna eller lärarna i det att de endast anger en miniminivå av kunskaper. Utgångspunkten för planering och organisering av undervisningen ska fortsatt vara respektive kursplan med dess mål att sträva mot. I dessa avseenden är inget förändrat. Kunskapsuppdraget i respektive ämne är som helhet i princip oförändrat.

Skolverkets förslag till mål att uppnå för ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik bifogas denna rapport i bilaga 1 och 2.